

Beogradska filharmonija
Sezona 2021/22
Baš smo vas se uželeli

Petak, 15. oktobar 2021.

Danijel Rajskin
Aleksej Volodin, klavir
Jovan Savić, truba

Sergej Prokofjev
Poručnik Kiže, svita, op. 60

Kižeovo rođenje
Romansa
Kižeovo venčanje
Trojka
Kižeova sahrana

Trajanje: oko 20 minuta

Sergej Prokofjev
Koncert za klavir i orkestar br. 1 u Des-duru op. 10

Allegro brioso
Andante assai
Allegro scherzando

Trajanje oko 16 minuta

Dmitrij Šostakovič
Koncert za klavir i orkestar br. 1 u ce-molu op. 35

Allegretto
Lento
Moderato
Allegro con brio

Trajanje: oko 21 minuta

Petar Iljič Čajkovski
Uvertira 1812

Trajanje: oko 15 minuta

Muziku za sovjetski film **Poručnik Kiže, Sergej Prokofjev** (1891-1953) je napisao 1933. godine. Od njenih najinteresantnijih segmenata je priredio koncertnu svitu, koja je premijerno izvedena 1937. godine u Parizu. Danas ova muzika egzistira u dve verzije – sa baritonom ili sa tenor saksofonom, koju ćemo slušati ovom prilikom.

Pet stavova svite prate radnju ovog satiričnog filma: Kižeovo rođenje – primajući jutarnja naređenja od cara Pavla, službenik pravi administrativnu grešku u kucanju dve reči, i tako *stvara* poručnika *Kižea*. Car saznaje za postojanje novog oficira, i izdaje brojna zaduženja za njega. Službenici u palati nemaju izbora nego da izvršavaju careva naređenja. Nakon toga, sledi lagana *Romansa* – dramski intermeco u kojem se izmišljeni poručnik zaljubljuje. *Kižeovo venčanje* – pošto car preferira da su njegovi oficiri oženjeni, administratori prave lažno venčanje poručnika. Nakon vesele *Trojke*, najpoznatijeg stava ove svite, sledi *Kižeova sahrana* – službenici konačno uspevaju da se *otarase* poručnika, saopštavajući caru da je on umro. Organizuju lažnu sahranu, čime se priča o poručniku Kižeu konačno završava.

Sergej Prokofjev imao je tek 21 godinu kada je premijerno sa velikim uspehom u Moskvi izveo solističku deonicu svog **Klavirskog koncerta br. 1** u Des-duru. U biografiji kompozitora ovo izvođenje zabeleženo je i kao njegov prvi nastup sa orkestrom, a sa istim delom autor je osvojio i Rubinštajnovu nagradu za pijaniste 1914. godine. Iako zamišljena kao skromni končertino, kompozicija je izrasla u značajnu instrumentalnu formu sa veoma složenom deonicom klavira. Neuobičajene jednostavačne strukture sa trostrukim pojavljivanjem prve teme *u talasima* na početku, u sredini i na kraju dela, u koncertu se istovremeno prožimaju tri klasična stava koncerta sa elementima sonatne forme. Delom dominira originalni *prokofjevski* pijanizam snažne virtuoznosti koji sjedinjuje nizanje akorada sa složenom *akrobatikom* i bisernom pasažnom etidnom tehnikom uz bogatstvo ritmova. Najkraći od sva četiri klavirska koncerta donosi klasičan pristup motivskom radu umesto širenja tematskog materijala, modernost koja dominira u harmonskom parametru i tretmanu orkestarskih deonica, motoričnost i tokatnost karakteristične za brze delove, lirizam teme laganog stava prozračne orkestracije i groteskno skercoznu liniju koja deformiše sve navedene prethodne i koja ih potčinjava kao dominantna.

Prve godine kompozitorske i pijanističke karijere **Dmitrija Šostakoviča** (1906-1975) bile su obeležene uspesima i međunarodnim priznanjem. Tada je nastao i Prvi koncert za klavir i orkestar, njegovo prvo koncertantno delo, okarakterisano kao *prvi pokušaj da upotpuni polje Sovjetske instrumentalne muzike, kojem su nedostajala dela tog tipa*. Vrlo brzo su usledili odgovori Kabalevskog i Hačaturijana na taj izazov.

Opus br. 35 nosi oznaku **Koncert za klavir i orkestar br. 1**. Iako postojanje deonice drugog solističkog instrumenta, trube, često utiče na tumačenje ovog dela kao Duplog koncerta, klavirski part u velikoj meri dominira partituruom, čime je opravdana odluka kompozitora. Deonica solo trube nije zastupljena u velikoj meri, ali kompoziciji daje specifičan karakter u kojem dominira humor. Tek je posle niza godina, kompozitor otkrio da je njegova prvobitna ideja zapravo bila da napiše Koncert za trubu i orkestar, posle čega je želeo da doda klavir čime bi to postao Dupli koncert. Kako je kompozitorski proces tekao, delo je postalo Koncert za klavir i orkestar uz solo trubu. Ovo ostvarenje je premijerno izvedeno u oktobru 1933. godine na otvaranju sezone Lenjingradske filharmonije. Klavirsku deonicu je svirao kompozitor, dirigovao je Fric Štidri, dok je trubač bio Aleksandar Šmit. Veoma pozitivne kritike istakle su posebno upečatljivo dobro izvođenje Šostakoviča, koje je zacrtalo njegovu dalju pijanističku karijeru kao izvođača prvenstveno sopstvenih dela, a nastup je ponavljen i dva dana kasnije.

Prva dva stava se nadovezuju jedan na drugi bez pauze. Treći stav se zbog kratkog trajanja može dvojako tumačiti – u funkciji uvoda pred finale ili kao zaseban stav. Ipak, koncert je najpoznatiji po velikom broju citata i autocitata koji uključuju melodije Betovena, Hajdna, austrijske i engleske narodne pesme, kao i teme iz drugih njegovih dela. Osnovna inspiracija bila je klasična tradicija kojoj je Šostakovič pridodao elemente džez i popularne muzike. Ovakav kaleidoskop raspoloženja i atmosfera stoje u idealnom balansu, kojem su pridodati sarkastični i humoristični elementi. Celokupan koncert odiše mladalačkim duhom kompozitora i čini delo jedno od najpopularnijih ostvarenja Dmitrija Šostakoviča.

Do četrdesete godine **Petar Iljič Čajkovski** (1840–1893) je već bio veoma popularan kompozitor, koji je iza sebe imao napisana neka od veoma značajnih dela kao što su Klavirski koncert br. 1 i prve četiri simfonije.

Godine 1880. je primio porudžbinu od Nikolaja Rubinštajna da komponuje delo u čast odbrane Rusije od Napoleonove vojske, 1812. godine u bici kod Borodina, a povodom završetka izgradnje hrama Hrista Spasitelja u Moskvi.

Čajkovski je u ***Uvertiri 1812*** na izvanredan način *pretočio* događaj u muziku, ostavljajući prostor slušaocu da vizualizuje borbu između dve vojske. Patriotska muzika sadrži ruske narodne melodije, himnu i pravoslavno pojanje, ali takođe i himnu protivničke strane, *Marseljezu*, koja pri kraju kompozicije iščezava. Veliki orkestar sadrži, između ostalog i crkvena zvona, ali i topove. Pet topova u toku kompozicije, uz intoniranje francusku himnu, predstavljaju bitku, a na kraju, njih jedanaest uz rusku himnu, na trijumfalan način označava konačni poraz francuske vojske.

Uprkos tome što nosi naziv *Uvertira 1812*, delo je koncipirano kao samostalna kompozicija i nije integralni deo scenskog stvaralaštva. Premijerno je izvedeno 20. avgusta 1882. godine, na otvaranju hramu Hrista Spasitelja u Moskvi.

mr Asja Radonjić